

20 + 20? Mi ez? II.

Ilyen már volt. 2004-ben a *Mozgó Világ* akkori szerkesztősége egyszer már készített összefoglalót, megszerkesztette az 1984 és 2004 közötti időszak tömörített almanachját. A viharos múltú lap nem kevésbé viharos történelmi változás tanúja volt akkor, és tanúja is akart lenni. Szerény eszközeivel végigkövette a késő pártállam pangó korát, a rendszerváltás örvénylő légkörét, a jobbra-balra csapkodó politika, társadalom és szellem széljárásait, majd az akkor még nevenincs illiberális kormányhatalom próbaüzemmódját, hogy a végén egy borotvaélen egyensúlyozó, de mégiscsak megvalósuló konszolidációs korszakba vesse minden reményét. (Legalábbis mi a kettészakadó ország balliberális térfelén mindezt így gondoltuk. Irányzatos lap voltunk és maradtunk.) Az összeállítás végpontján viszont valamennyiünkre várt Európa, mert hogy akkor, 2004-ben, éppen belépés előtt álltunk mindannyian. És úgy is viselkedtünk. A köztársaság intézményei döcögtek, de azért működtek kisebb-nagyobb lapszusokkal. A tekintélyek málladoztak, de a ráció (az ízléssel együtt) elvolt valahogy. Az emberek sokat bosszankodtak, de olykor még olvasgattak. Sajtót is. Egy – amúgy gyenge – régi magyar film címe jutott eszembe: *Felfelé a lejtőn*. Na, ennek annyi.

A 2004 és 2024 közötti korszak új összefoglaló szerkesztésére csábított minket. Ezt a második húsz évet is, éppen, mint az elsőt, korszakokra lehet bontani, csak éppen nem érdemes. Amúgy négy egység, azaz négyszer kétharmados Fidesz győzelem mentén lehetne tagolni a számunkra rendelt időt, de ehhez meg nem volt igazán kedvünk. A *Mozgó* végtére – a piacon szinte magányosan – nemcsak társadalommal, hanem irodalommal és művészettel egyszerre, párhuzamosan és egymástól elválaszthatatlanul foglalkozik. A lényegtől térnénk el, ha egyetlen mérce, a politika szabná meg a szigorú igazodást. Az előrefelé haladó szoros kronológiának azonban csak akkor van értelme, ha a kitűzött cél a feketével festett egyre feketébb világ ábrázolása lenne, vagy a bevezető képnél maradván, a sötétbe vezető lejtő mélységének megjelenítése: ez van, ezt tessék NEM szeretni. Merthogy – alulfogalmazva – a jelen éppen elég pocsek, a húsz évvel korábbi múlt meg még nem annyira. És nemcsak azért, mert éppen húsz évvel voltunk fiatalabbak.

Talán ha, kivédendő a depressziót, a lejtőt átbillentenénk, és fölülről lefelé helyett lentől fölfelé haladnánk...? Netán visszafelé mennénk, mint Karinthy voluntarista félbolond rekordere (*Hátrálva a világ körül*), aki ráklépésben tette meg az utat? A valóság persze akkor is beköszönne, ha a sorrend fordított, elég csak a szubjektív módon szelektált anyagok fölött az egyre csökkenő évszámokra pillantani.

Hogy miért komponáltunk így? Nem mi, maga Karinthy idézett a visszafelé menetellel kapcsolatban egy Babits-sort: „Majd jön valami semmin út, valami vízen álom”, és – reménykedjünk tovább – hátramenetben talán majd rátalálunk arra a bizonyos pontra, ahol a világ (?), az ország (?), a kultúra (?) utat tévesztett, és újra lehet majd kapaszkodni a lejtőn felfelé, de legalábbis menetirány szerint haladni előre az értelem felé. Fogalmunk sincs, hogyan. Jöhet valami szellemes megoldás, nem várt esemény, váratlan csattanó. Igenis, ne mosolyogjanak, jöhet valami csoda. Csodavárás nélkül ugyanis szerkeszteni sem lehet. A kiválasztott szemelvények tudósai, írói, művészei persze mást sem tettek, mint a lejtmenet ellen beszéltek és jártak a semmin, a vízen, az álmon. És nekik van igazuk. Nem rajtuk és nem is a folyóiraton múlt, hogy ott tartunk, ahol ma vagyunk.

A konkrét vállalkozásnál maradva, a mostani, a *Mozgó Világ* 2–3. számának első része a Magyar Köztársaságról szól, úgy is mint eróziót elszenvedő fogalomról, és úgy is, mint a lejtőre vitt szomorújátékunk színteréről. Űrügyünk több is volt. (A lapzárta után történekekkel, az elnökbötrányokkal még nem foglalkoztunk, de ismerve ízlésünket, aligha fogjuk kihagyni.) Egyrészt a 20 + 20-as évforduló megjelenése egybeesett február elsejével, a ritkán emlegetett köztársaság napjával, másrészt egybeesett egy új intézmény, a levél- és könyvtárat tartalmazó Vitányi Iván Archívum megnyitásával. A névadó jövőre ünnepelné századik születésnapját, arra majd visszatérünk, ha lesz még ország és lesz még lap. Most csak annyit, hogy a Vitányi-hatás ezen a válogatáson is letagadhatatlan.

4

Jogász, közgazdász, politológus, pszichológus, szociológus, történész és mutatóban egy költő (többük politikai szerepet is vállalt a múltban) segítettek a vállalat kivitelezésében. Szikár, szigorú és szomorú lenne ez a koncepció, ha a szövegek többsége nem lenne érdekes, életes, belső élményből fakadó. Ezzel együtt sajnálatunkra még a dupla terjedelem sem tette lehetővé, hogy fikciós szövegekkel és kritikákkal lazítsunk a feladaton, és még a kiséletrajzokat is elhagytuk, hogy semmi se terelje el a figyelmet a lejtőn támo­lygó magyar állapotokról és azon belül a köztársaságról meg a visszafordított idő­ről.

Ha az első részben a vállalt feladat szorította ki a műfajok artisztikusabb részét, a visszafelé komponált „almanach” második részében viszont a terjedelem szabott számunkra határt. Negyven oldalon évenként egy lappárt kaptak a kiválasztott – sokszor pontozással meg-megszakított – szövegek, melyeket a szerkesztő szubjektív, egyes szám első személyben jellemzett korfestő illusztrációkkal kísért. (Legyen a kiemelés egyedül az ő sara.) Akármennyire igyekeztünk, éppen innen maradtak ki azok az írások, amelyek a *Mozgót* igazán mozgóvá tették és teszik, amelyeket – megfigyeléseink szerint – olvasóink elsősre futnak át, és amelyeknek élvezeti értéke minden más publikációnkét meg szokta előzni. Mindenekelőtt ide tartoznak a kolumnistáinktól kapott bírálatok, a „ról-rólös” cikkek, azután a hosszabb kritikák, a „reflexek”, és persze azok a „hónaplók”, amelyek maguktól is fölvállalták a szárnyas idő befogását.

Az olvasó tehát kivételesen ne keresse itt és most az alábbi, nem múltó csodálatunkra és megbecsülésünkre méltó, nagyszerű szerzők szövegrészleteit. Azaz: Takács Ferenc, Radics Viktória, Papp Sándor Zsigmond és Kőríz Imre

irodalomkritikai, Barna Imre, Gyórfy Iván és Csepeli György filmkritikai írásait (bár utóbbi, mint „több lábon álló szerző”, bőven benne van mégiscsak a paklinkban); Almási Miklós, Hajdú Tibor, Bán Zsófia, Kovács M. Mária, Rainer M. János és (a más műfajban ugyanakkor most is szerepeltetett) Pető Iván társadalomtudományi szemléit; Molnár Gál Péter, Fáy Miklós és Stuber Andrea színikritikai, Rózsa Gyula, Mélyi József, Várkonyi György, Kürti Emese, Vadas József, Gárdonyi László és a főszerkesztő műkritikai, Sándor Erzs, László Ferenc, Karafiáth Orsolya és (a dupla számban más műfajban feltűnő) Vásárhelyi Mária médiafigyelő, és végül nem utolsósorban Csengery Kristóf zenekritikai írásait. Továbbá nincs az archívumban a „hónaplósok” többsége sem, bár nevük a kommentárokból néha fel-feltűnik: Békés Pál, Grendel László, Balla D. Károly, Dalos György, Hargitay Miklós, Végel László, Lángh Júlia, Berniczky Éva, és akit végképpen nem tudtunk beszuszakolni, pedig ő aztán igazi koronagyémánt: Parászka Boróka. Adósságaink közé tartoznak azok a nagyszerű rovatosok, akik folyamatosan és jobbnál jobb anyagokkal látták és látják el a lapot, ezért a „reflexesek” közül mindenekelőtt Révész Sándor és Benda László, valamint az akkurátusan remek négyévenkénti almanachkritikái miatt Domány András nevei említendőek. Kivétel Majtényi László, aki nélkül „köztársaság-számot” persze nem érdemes csinálni. Ez így is telefonkönyv már, tehát nem soroljuk föl (pedig illene) a rendszeresen visszatérő interjúkészítőket, moderátorokat és laudátorokat, továbbá, az időről időre és alkalomról alkalomra felkért és teljesítő nélkülözhetetlen, mert nagyszerű szerzőket. Ha hiányoznak, az nem a feledékenységünk, hanem a terjedelmi korlát hibája.

De most kilépnék a többes számból, mert személy szerint nekem kell köszönetet mondanom négy jelenlegi munkatársamnak, Barna Imre irodalmi rovatvezetőnek, Rab László olvasószerkesztőnek, Szűcs Péter tördelőszerkesztőnek és Királyné Szabó Ágnes titkárságvezetőnek, továbbá négy volt munkatársnak, akire most is számíthatok: Bognár Róbertnek, Tábori Zoltánnak, Papp Arankának és Bogárdi Mártának. *Egyikük* nélkül sem ment volna a szekér. Se fölfelé, se lefelé a lejtőn.

5

